

VILÁGNAGY SEMMISÉGEK

◆ Minden valamirevaló amcsi filmben eljön a jelenet, amikor az apa kimegy a ház előtti négyszögnyi pázsitra baseball-elkapásokat taníttatni fiának. Keményebben, öcskös! Ne legyél lekvárból! Ez az, tökösrác vagy! Levered őket mind egy szálíg! Adjál nekik!

És a lányos játékok? Az más térsza. Férfiember Barbie-babákat fésülgessen, linzert süssön, csillámpónikkal vacakoljon? Inkább ledönt egy fél decit, célba lő a pincében főnöke arcképére, kiköp, és elmegy vadászni a dzsippel, majd a sárga földig leissza magát a komákkal egy örült bowling-partin.

Ennyire nem muszáj a macsót játszani. Fekszem a kerti trambulinban, Kisjuli lányom pattog körülöttem, találgatjuk a felhők formáját. Hatalmas zsiráf. Kidőlt festékes vödör. Égi vattacukor-gombóc. Nyájra való pelyhes kecske. Fodrászbolt padlója tele ősz hajcsomókkal. Se vége, se hossza... Az efféle teremtő játékokra mind meg vagyunk hívva, ez női munka, ez férfimunka.

Csupa semmiséget csinálni. Ami nem jelenik meg a statisztikákban, nem versenyképes, nem szignifikáns, nem trendi, nem bulváros, nem színes-szagos, nem szélesvásznú, nem hatékonyabb 24 %-kal, nem garantál azonnali sikert, nem lesz tőle ráncatlanabb a bőrünk, nem jelent biztos hozamot, nem fogyunk le tőle azonnal, jójó nélkül, nem ajándékoz meg a márkahűség fantasztikus érzésével. Igen, mert ma egy nőnek is mérhetően hatékonynak kell lennie.

Ha nem csinálók semmiségeket, akkor csak haladok előre, mint egy számítógépes játékban, lövök és ugrok és begyűjtöm a pluszokat, és elkerülöm a szakadékokat, és izzadok, és épphogy odaérek, és ha lelőnek vagy bedarálnak vagy szakadékba bukom vagy aknára lépek, és piff-paff, széthullok pixelekre. Aztán üvöltök magamon kívül, ki vagyok akadva, vége a világnak, game over, kezdhetem előlről.

Vizont ha az öt éves Kisjulival dzsengázok, akkor még a játék tradicionális tétjét is el kell felednem. Neki az a legmulatságosabb, ha minél többször építjük fel a fatéglalapokból álló tornyot, aztán puff, ő meg ledöntheti szépen, nagy nevetés közepette. Ahogy Sziszifusz gurítja felfelé a követ, ami aztán a csúcstól legörög a mélybe, és izomemberünk kezdheti előlről. Férfi számára az ilyesmi

nem jó mulatság. A dartsban vannak pontok, a fociban gólok, a futásban szintidők, mindig ott a gumicsirke az ember orra előtt, és hörögve rávetheti magát, mint egy bevadult házőrző: kinyuvasztlak! Kisjuli játéka időtlen, végtelen, felépül és felborul, nincs az a Kőműves Kelemenné, akit beléfalazva ne robanna szét a nagy dzsenga-torony. Győzni se győzünk, veszteni se veszünk, nincs izomszag, erőlködés, csak buborékos kacagás, amely magasabbra száll, mint a világ legnagyobb dzsenga-tornya.

Kisjuli nagy tanítóm. Úgy töltjük értékesen az időt, hogy könnyedén röppen, mint a fűrészpör, viszi a szél, aranylik a napban. Lemegyünk a Zárda-kertbe itt, Zsámbékon, és a kőszínpadon dalos produkciót mutatunk be: lalala, mennek a víz alatt a halak, de nem félnek senkitől, lalala, elbújnak a halak, de nincs rajtuk cipő... Lalala, kezük sincsen és lábuk sincsen, de vannak buborékaik, lalala, az iszapba bújnak, mert hideg van itt... Végtelenített dalocskák a halak életéről.

De órák hosszat lehet játszani azt is, hogy a színpadcska fölé belógó bokrok indáit tekergetjük, közben táncikálunk. Tekergetjük a letépett gallyakat, mint egy minizenegép vagy egy vekkeróra felhúzóját, mint egy régi autó kurbliját vagy egy kávédaráló fogantyúját. A játék soha nem ér véget, és ha sikerült eltépnünk a szívós ágdarabot, látványosan lehajítjuk a földre. És nevetünk. Kicsit ovisan, kicsit színészesen, kicsit erőltetetten, kicsit játékosan.

Ugyanilyen öröm a Romtemplomban bújócskázni. A játék lényege az lenne, hogy becsapjuk egymást, hogy felszívódjunk, és a különböző festői falmaradványok, padok, zetek és zugok millió fedezéke kitűnő terep. Viszont ijesztő lenne, ha nem tudnánk, hová lett a másik, ezért valami markáns hangeffektussal rögtön el kell árulni, hol is vagyunk... Véletlenül se hozzuk rá a frászt a másikra, aki nekilát a keresésnek, és rájön, hogy hoppá, az elbújás sikerült, az univerzum töküres, nem lakja senki. Ezt egyikünk sem akarhatja, ez rohadt ijesztő. Így aztán Julcsi a Varjúcska, és bőszen károg, nehogy ne találjam meg. Én meg Disznópapa vagyok, és emígyen szólok: rőf-rőf. Mire a hunyó hamiskás mosollyal tesz még egy-két felesleges kört, bár pontosan tudja, hol rejtőzik a nem túl rejtélyes bújó.

A legjobb semmijáték a rongyhintázás. Feleségem kimustrált blúzokból, ruhaanyagokból álló rongykészlete egy vesszőkosárban áll íróasztalomtól nem messze. Kisjuli lejön, kiválaszt egy rongydarabot, azt többrét hajtom, kifeszítem, ő ráül, s én hintázatom, néha egészen fel, a plafon magasáig. Jobb erőnlételet biztosít ez, mint bármi fitnessz. És meghittséget ad. És a rongyok két hintázás közti szünetben lepkevé, madárrá, sárkánnyá változnak. Aztán megint hinta. Föld és ég. Padló és plafon. Minden és semmi. Világnagy semmiségek. Habisítom kicsit a semmit saját érdekemben. ♦

SZÖVEG –
NÉMETH ZSÓFIA, SZŐNYI LÍDIA pszichológusok

SOROZAT –
EGY TÖRTÉNET, SOK KÉRDÉS

MEGBETEGÍTŐ SZERETET

Pszichológusszemmel a
Louis Drax kilencedik élete című filmről

Nem minden igazi szeretet, ami annak látszik. Az igazi szeretet felemel, gyógyít, önbizalmat ad. A hamis pedig féltő aggódásnak és gondoskodásnak tűnik, igazából azonban hazug képmutatás és egoista kihasználás, ami megbetegíti a testet és a lelket.

◆ A TÖRTÉNET

Louis Drax különös kisfiú, úgy vonzza magához a szerencsétlen baleseteket, mint a mágnes. Kisbaba korában ráesett egy csillár, többször kapott ételmérgezést, különféle bogarak csípték meg, átvészelt egy agyhártyagyulladás és egy áramütést is. Édesanyja úgy véli, Louis olyan, mint a macskák, akiknek kilenc életük van, de az is lehet, hogy angyal, azért menekül meg mindig.

Louis kilencedik születésnapja sorsfordítónak bizonyul: egy újabb baleset következtében lezuhan egy szikláról, bele a tengerbe, és bár csodával határos módon túléli, kómába esik, és nem tudni, felébred-e valaha. Mindennek tetejébe még az édesapja is eltűnik, így a látszólag elesett édesanya egyedül küzd a történésekkel. Ekkor jön be a képbe dr. Allan Pascal, az elismert és sikeres neurológus, aki sajátos megközelítést alkalmaz a kómába esett kis betegek esetében: mindent megtesz, hogy valamilyen formában kapcsolatot teremtsen ezekkel a gyerekekkel. Louis esete különösen felkelti az érdeklődését, főleg, amikor meghallja az előtörténetét, ám nincs könnyű dolga, mert a kisfiú édesanyja túlságosan is közel kerül hozzá.

Kép: IMDb

A SZERETET, AMI ELPUSZTÍT

Szinte minden családban előfordul titok és elhallgatás, de Louis körül túlságosan sok a rejtély. Még a kisfiú pszichológusa is nehezen rakja össze a képet, hogyan lehet az, hogy ez a gyerek mindig a sürgősségin köt ki élet-halál között? Talán több figyelmet akar? Így küzd meg szülei elromlott házasságának következményeivel és az állandó feszültséggel otthon? Egy konfrontatív helyzetet követően azonban az édesanya nem tart többé igényt a szolgálataira, pedig a gyermeknek szüksége lenne egy olyan felnőttre, akiben valóban megbízhat.

Szép lassan formálódni kezd bennünk a gondolat, hogy az ártatlannak tűnő édesanya igazából egy báránybőrbe bújt farkas. Egy olyan történetet követhetünk végig, amelyben az érzékeny és meghatározó kötődési kapcsolat anya és gyermeke között már a kezdetekben nagyon súlyosan sérült. Hogyan lehet túlélni és épen átérezni azt, hogy a gyermek legbiztonságosabb közege, elsődleges szeretetkapcsolata válik veszélyforrássá? Mit lehet kezdeni a mérgező és veszélyes szeretettel?

A Münchhausen by proxy nevű pszichiátriai betegségben szenvedő egyén az általa gondozott gyermeket szándékosan megbetegíti (az esetek túlnyomó többségében az anya a gyermekét). A környezetnek nagyon érzékenynek és szemfülesnek kell lennie ahhoz, hogy leleplezze és megakadályozza az effajta veszélyeztetést és (a gyakran halállal végződő) bántalmazást. Az elnevezés Münchausenről, „a lódtós báróról” kapta a nevét, aki a hihetetlen és mesés katonai kalandjaival szórakoztatta a hallgatóságát. A Münchhausen-szindrómás betegek a bárótól eltérően nem csodás és vidám történeteket eszelnek ki, hanem szándékosan meghamisítják a leleteiket, és/vagy különböző tüneteket okoznak maguknak, hogy felkeltsék az egészségügyi dolgozó figyelmét. A Münchhausen by proxy (más által előidézett Münchhausen-szindróma) esetében a szülő talál ki betegségeket a gyermekének. Súlyosabb esetben nemcsak hamis panaszokkal vagy leletekkel próbálja meg félrevezetni az orvosokat, hanem fizikai tüneteket is okoz, ami miatt a gyermek súlyos állapotba kerül. Durva módszerektől sem riad vissza:

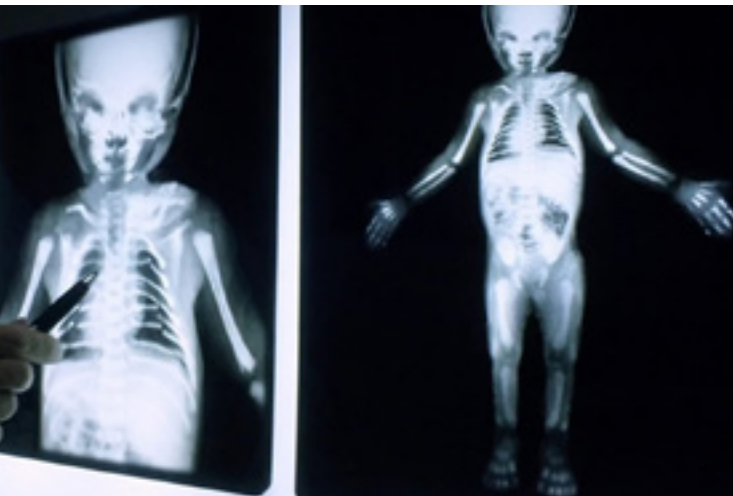
gyógyszerrel, szándékos fertőzéssel, éheztetéssel vagy fojtogatással idézi elő a tüneteket. Gyakran hurcolja a gyermeket az egyik orvostól a másikig, és mire az egészségügyi dolgozók gyanút fognának, már bottal üthetik a nyomát. Az előzetes leleteket eltitkolja vagy meghamisítja, így olyan vizsgálatokat és kezeléseket harcol ki, amelyek tovább rontják a gyermek állapotát.

A felismerés és a diagnózis felállítására azért sem egyszerű, mert egy kívülálló számára teljeséggel elképzelhetetlen és hihetetlen, hogy egy édesanya képes a saját gyermekét bántani és eszközként használni a figyelemért és elismerésért, így a szemlélők gyakran elhessegetik a gondolatot.

BÁNTALMAZÓ ÁLDOZATOK

Valószínűleg soha nem is fogjuk megérteni ezeknek az embereknek a pontos motivációját, ugyanakkor van néhány közös pont a történetekben. A filmben az anya elsődleges célja a mesterségesen megteremtett veszélyhelyzeteken keresztül mások figyelmének, együttérzésének és törődésének a kiváltása. Egyszerre támadója és védelmezője a gyermeknek, akihez ellentmondásosan kötődik, és egyfajta „se veled, se nélküled”-kapcsolatot él meg vele. Más történetekben az anya a megmentő szerepében tetszeleg és a hősiesség ápolásért kapja meg azt az elismerést, ami után sóvárog, illetve a gyermek magához láncolása is szerepet kap a szindróma kialakulásában. A tapasztalat szerint ezek a nők általában súlyos pszichés zavarral küzdenek, a szindróma gyakran

valamilyen személyiségzavarba ágyazottan jelenik meg. Mindemelllett egy 2005-ben megjelent kutatás szerint ezeknek a nőknek a neveltetése és a szüleikhez való kötődésük is hatással van arra, hogy milyen szülővé válnak. Gwen Adshead és Kerry Bluglass 85 bírósági eljárás alatt álló anyát kérdezett meg a saját szüleivel való kapcsolódási mintájáról és kötődéséről, ebből 67 személy adatait tudták felhasználni. Ezek az anyák azért kerültek a bíróság figyelmének középpontjába, mert hazudtak a gyermekeik tüneteiről, eltúlozták a betegségeiket vagy tényleges tüneteket is okoztak. Közülük hetet emberöléssel vádoltak. A kutatók interjúkat készítettek és pszichológiai teszteket töltek ki a vizsgálatban részt vevő anyákkal. Az édesanyák 85%-a bizonytalan/ambivalens kötődési mintázatot mutatott mindkét szülője felé. A szüleiket kiszámíthatatlannak élték meg, akik egy személyben voltak a vigasz és a bántalmazás forrásai, ez pedig hosszú távon ahhoz vezet, hogy a gyermek nem tud biztonságos kötődést kialakítani a szüleivel, mert soha nem tudhatja, hogy a következő pillanatban megölelik vagy megverik. Egy másik fontos tényező, ami még összeköti ezeket az édesanyákat, az a fizikai megbetegedés. Mintegy kétharmaduk számolt be arról, hogy gyermek- vagy kamaszkorában elvesztett egy vagy több közeli családtagot. További közös pont ezeknél az édesanyáknál, hogy olyan családi háttérből jönnek, ahol a fizikai tüneteknek – legyenek azok képzeltek, valóságok vagy megjátszottak – nagyobb figyelmet tulajdonítottak, mint a sírásnak vagy a negatív érzelmek kifejezésének. Ebből következők,

hogy hamar megtanulták, hogy a betegséggel lehet figyelmet szerezni, így néhányan közülük szintén vaskos kőrtörténettel rendelkeztek, és korábban gyakran színleltek különféle betegségeket.

Sajnos a Münchhausen by proxy szindróma esetében nem beszélhetünk betegségelátásról és a gyógyulás esélye is csekély, így gyakran az egyedüli megoldást az jelenti, ha kiemelik a családból a gyermeket.

A Louis Drax kilencedik élete azért is fontos film, mert nemcsak az anya motivációját mutatja meg, hanem azt is, hogy miként vonja bűvkörébe az egészségügyi dolgozókat, illetve a folyamatos balesetek és betegségek milyen pszichés problémákat okoznak Louis-nak. ♦

A TETT – GIPSY ROSE TÖRTÉNETE

Aki mélyebben szeretné megérteni a Münchhausen by proxy lélektanát, annak érdemes a Hulu A tett című minisorozatát is megnéznie. A sorozat Dee Dee Blanchard és Gypsy Rose igaz történetét dolgozza fel. Dee Dee különféle betegségeket hazudott össze a lányának, 4 éves korától kezdve pedig tolószékbe kényszerítette, és még a valós életkorát is eltitkolta előle. A sorozatból képet kaphatunk kettejük kapcsolatáról, illetve megérthetjük, mi vezetett a tragikus végkifejlethez.

Beszélgetések negatív fordulatok túlélőivel, akik tragédiájuk által erősödtek meg.

A vendégekkel
Tóth-Fazekas Andrea
beszélget.

KÉPMÁS

kepmas.hu/podcast

facebook.com/tulelokpodcast

SZÖVEG –
VANYOVSZKI MÁRIA

A Salon
BUDAPEST

A HISPÁNOK ÉS A DIVAT

Bár a couture ruhakészítés fellegráának Párizst tekintjük, amit korszakonként változó sorrendben követ London, Milánó és New York, a spanyoloknak nagy érdeme van a magas szabászat, az íves formák, a markáns színek és a kézműves hagyományok elterjedésében.

◆ ÜNNEPÉLYES ELEGANCIA – A KLASSZIKUS SPANYOL RUHA

A 16. század második felében a Spanyol Birodalom felemelkedése és virágzása egész Európában népszerűvé tette a szigorúan ünnepélyes, rafinált szabászati eszközökkel alakított spanyol viseletet. A női öltözet egyre geometrikusabb jelleget öltött. Ekkor kezdtek feltűnni a halcsonttal merevített alsóruhák, abroncsszoknyák és fűzők is. A test természetes vonalai csak ritkán váltak láthatóvá. A fűzőket és a szoknyákat gyakran nehéz szövetekből készítették, kézzel hímzett, színes mintákkal vagy értékes kövekkel díszítették. A férfi- és női divat a szabás, a színhasználat és a díszítés szempontjából hasonló trendet követett. Ekkor kezdett megjelenni a fekete, ami a különleges, alkalmi megjelenésekhez kötődött.

A fekete nagyon sokáig az uralkodó, elit rétegek kiváltsága volt, mivel nehéz és költséges volt ilyen mélységű, sötét anyagot előállítani. A Habsburg-ház spanyol ágából származó uralkodó, II. Filipp nevéhez kapcsolják a bevezetését, aki tudatosan alkalmazta a teljesen fekete öltözéket, hogy ezzel egyfajta félelmet is keltve, hangsúlyozza hatalmát.

A világhódító régió uralkodóházának nagy volumenű, bonyolult, nehezen felölthető, és néha kifejezetten súlyos öltözékei jelentették akkoriban a divat csúcsát. A spanyol szabók messze földön híresek lettek. A ruha, az öltözék komoly értéket képviselt.

A spanyolok kulturális hagyományait a hozzájuk kapcsolódó tradicionális viseletekkel az egész világon ismerik. Miközben a trendek folyton változtak, ezek az öltözékek – bár valamennyire alkalmazkodtak a kor igényeihez – mind a mai napig megőrizték sajátos, eredeti jegyeiket.

A flamenco és a salsa táncosok vörös, fekete összeállításainak drámai összhangja lényeges eleme a színpadi produkcióknak. A színkombináció elterjedését nekik is köszönhetjük.

CRISTÓBAL BALENCIAGA

A huszadik század öltözködési kultúráját meghatározó spanyol tervező 1919-ben San Sebastianban, Spanyolország egyik divatos tengerparti üdülőhelyén nyitotta meg első üzletét. Couture ruháit a spanyol királyi család és a felső arisztokrácia viselte. A polgárháború miatt bezárni kényszerült, így 1936-ban Párizsba költözött, ahol a divatvilág szinte azonnal a lábai előtt hevert. Az általa megalkotott nőies forma megelőlegezte a Dior-féle New Look bizonyos jegyeit, viszont Diorral ellentétben Balenciaga visszahúzódo alkat volt. Azt akarta, hogy couture alkotásai beszéljenek helyette. Számptalan formai újítás köthető a nevéhez, miközben több tradicionális elemet értelmezett újra és hozott be a modern öltözködésbe. Első párizsi kollekciója a spanyol reneszánszhoz kapcsolódott, de későbbi újításait is rendre hazája és annak történelme, kultúrája és hagyományai inspirálták. A hatvanas évektől sokat kísérletezett az anyagokkal, neki köszönhetjük például a Gazar nevű merev selymet, ami ma is népszerű kelme, ha estélyi, alkalmi vagy esküvői ruháról van szó. Átlátszó anyagokat és műanyag esőviseletet is használt már. 1968-ban bezárta a divatházat. Az újraindított és ma ismert Balenciaga márkanév alatt más jellegű termékeket forgalmaznak. A tervező életműve azonban továbbél tanítványaiban és követőiben. Nála kezdett Oscar de la Renta, és Givenchy-ra is nagy hatást gyakorolt.

FAST FASHION

Az utóbbi évtizedekben elterjedt fast fashion egyik legnagyobb hálózata, az Inditex-csoport központja is Spanyolország. Olyan itthon is ismert márkák tartoznak hozzá, mint a Zara, a Massimo Dutti, az Oysho, a Stradivarius, a Pull and Bear és a Bershka. A másik jól ismert márkát, a Mangót szintén Barcelonában alapították. Az általuk felgyorsított tervezés, gyártás, értékesítés folyamata teljesen átalakította vásárlási és öltözködési szokásainkat; a ruha megszűnt értéknek lenni.

MANTILLA ÉS GILET

A tradicionális spanyol női viselet jellegzetes eleme, a fejen viselt fátyol szintén a 16. századra vezethető vissza. A 17-18. században kezdett jobban elterjedni, illetve II. Izabella királynő idején, aki kifejezetten szorgalmazta a viselését. Uralkodása után a mantilla egyre inkább alkalmi viseletté vált: vallási ünnepek, bikaviadalok és esküvők női öltözékeinek kiegészítője. A csipke és/vagy selyemből készült fátylat napjainkban a hölgyek viseletében pápalátogatásokon is viszontláthatjuk. A gilet szintén a hagyományos spanyol öltözködés része – ez egy ujjatlan kabátka. Lehet alkalmi viselet, ilyenkor mintákkal díszített, hímzett.

SAJÁT GARDRÓBUNK

Feketét szinte mindenkinél találni, amit pirossal párosítva bármikor könnyen elérhetjük a spanyolok által annyira kedvelt drámai hatást. Farkas Eszter táncművészt és Rohonyi Barnabás színművészt szinte csak saját daraokból öltöztettem. Az Agnes Krivanics Design overálra a magyar tervezőket tömörítő Home of Fashion üzletében bukkantunk. Várhegyi Éva néni-nél, a még felhasználásra váró anyagok közül kerestünk hozzá egy csipkedarabot, ez lett a mantilla. Barnabás gilet viseletéhez fotósunk, Nerpel Nikoletta férjének egykori vőlegényi mellénye szolgáltatta az alapot, amit ott helyben alakítottam modellünkre. Hogy a szettje harmonizáljon Eszter viseletével, egy az overál hímzéseihez hasonló színű kendőt kötöttem a karjára. A kendőt idén, egy lomtanítás kacetjai között találtam az utcán. Mert a ruha bizony érték... ♦

Kép: Nerpel Nikoletta

